

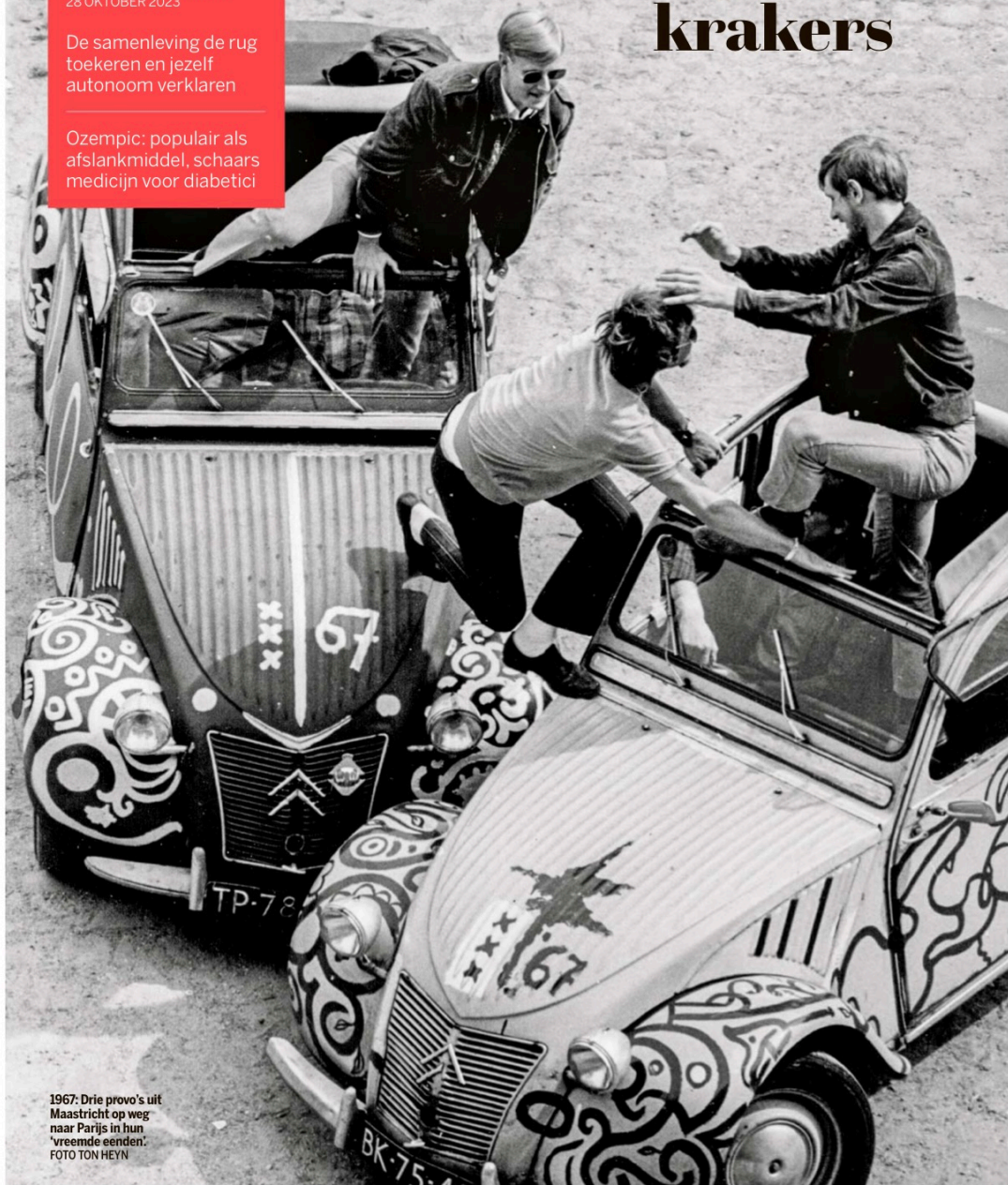
LS

LIMBURGS SUPPLEMENT
28 OKTOBER 2023

De samenleving de rug
toekeren en jezelf
autonoom verklaren

Ozempic: populair als
afslankmiddel, schaars
medicijn voor diabetici

Nozems, provo's, hippies, krakers

1967: Drie provo's uit
Maastricht op weg
naar Parijs in hun
'vreemde eenden'.
FOTO TON HEYN

Vrolijk verzet vanuit een krottenwijk in Maastricht

De nozems, de provo's, de hippies en de krakers: fenomenen die in de jaren 60 en 70 opdoken in Maastricht, lichtelijk geïnspireerd door Amsterdamse gelijkgestemden. In het boek 'Het Jekerkwartier, broedplaats van vrolijk verzet' schetst Frank Bokern een levendig beeld van de groeiende opstand tegen de kerk en de gevestigde orde vanuit een krottenwijk. „Ongelooflijk dat nooit eerder iemand met deze mensen heeft gepraát.”

DOOR **ANNELIES HENDRIKX** FOTO'S **FRITS WIDDERSHOVEN/HCL/DE LIMBURGER**

H

Het is medio jaren 60 als de vaste klanten van het roemruchte café Petit Tanneur aan de Kleine Looiersstraat in Maastricht een initiatief ontplooiën dat helemaal past bij het gedachtegoed van de hippies. Ze richten de VVL op, de Voorstanders van de Vrije Liefde en laten een speldeje maken, zodat mensen ook kunnen uitdragen dat ze van de vrije liefde zijn. Ook wil de VVL meedoen aan de carnavalsoptocht, met een auto met een bed erop, waarin de liefde wordt bedreven door steeds wisselende partners. Keurig onder de dekens, is de bedoeling. Maar dat feest gaat niet door: de wagen wordt onmiddellijk uit de stoet gehaald.

Het is een van de talloze anekdotes die Frank Bokern (66) te horen kreeg bij de

Levende Opjekten Sjoo.

Jekerkwartierbewoners van die tijd. Het nu zo fraaie Jekerkwartier was tot medio jaren 70 een krotterwijk met zeker in het hart veel 'mensenpakhuisen' die de gemeente volledig links liet liggen. Een vrijstaat waar het verzet tegen de gevestigde orde werd geboren. Zo rukken op 21 april 1966 tweehonderd jongeren van café Petit Tanneur op naar het beeldje van de Mestreechter Geis op de kop van de Stokstraat. Ze noemen zich *provo's* en maken zich op voor een 'happening', analoog aan de 'happenings' bij het Lieverdje in Amsterdam.

Witte verf

In het boek zegt Roel Bos, samen met Yves van Kempen de oprichter van de Maastrichtse provolegging *Lyrix*: 'In Amsterdam was van alles aan de hand, in andere steden begon het ook, en ik dacht: verdomme, en Maastricht dan?' Petit Tanneur wordt uitgeroepen tot de 'magiese tempel van het Maastrichtse provotariaat'. Dit wordt de plek waar ze hun happenings bedenken en voorbereiden. Tijdens de variant op 21 april besmeuren de *provo's* de Mestreechter Geis met witte verf. Ze verspreiden pamfletten waarin ze oproepen tot een protestmars naar de woning van de burgemeester in het Villapark. De volgende happening trekt vijfhonderd *provo's*, net zoveel als die in Amsterdam bij het Lieverdje. Ze roepen 'dancing, dancing, dancing', want dansen is verboden in het

“

In Amsterdam was van alles aan de hand, in andere steden begon het ook, en ik dacht: verdomme, en Maastricht dan?

Roel Bos, *provo*

Maastricht van die tijd. Gelegenheden hebben een speciale vergunning nodig en die krijgen ze vrijwel nooit. De happening ontarda in een rel en 29 jongeren worden gearresteerd. De officier van justitie vindt het 'abject' dat ze zich menen te moeten verlagen tot 'Amsterdams Peil'. Burgemeester Michiels van Kessenich laat het beeldje van de *Mestreechter Geis* wegstoppen op de gemeentewerf. Maar hij schrapte zowaar het dansverbod. Dat is een echte doorbraak, laat Roel Bos noteren. Fort Sint Pieter wordt een 'beat-club', waar de hele week kan worden gedanst en daar wordt grif gebruik van gemaakt. Jekerkwartier is een logisch gevolg op het boek *Crapaul*, over het Stokstraatkwartier en de 'onmaatschappelijken', die werden gedwongen vanuit de binnenstad te verhuizen naar woonschool Ravelijn. Frank Bokern – opgegroeid in de Maastrichtse wijk Nazareth, maar al jaren woonachtig in Bussum – volgt in feite pater Castorius, die eerst een buurt-

huis opzet in het Stokstraatkwartier en dat later doet in de Grote Looiersstraat. Zeker de straten rond de Kleine Looiersstraat vormen een echte achterbuurt, vol doffe ellende. 'De armoede droop er vanaf', getuigt een oud-bewoonster in het boek. Het grote verschil met de Stokstraat: het Jekerkwartier is nooit ontruimd, de Stokstraat wel. 'Die mensen werden gewoon afgevoerd. Gedeporteerd. Rotwoud zo vlak na de oorlog, maar dat is wel wat het was. Letterlijk.' *Crapaul* heeft veel met hem gedaan, geeft Bokern toe. 'Ik laat me meeslepen door het verhaal. Van Jekerkwartier wordt je vrolijk, van *Crapaul* bepaald niet. Ik ben verliefd geworden op de *provo's*, maar ook op de Stokstraatbewoners. Bij hen uit medeleven, hoe vreselijk zij het hebben gehad. Dan word ik boos en verontwaardigd. Dat wordt me door historici kwalijk genomen; het is te emotioneel. Maar ik ben wel de eerste die deze mensen heeft aangehoord, ongelooflijk dat er nooit eerder iemand met deze mensen heeft gepraat. ▶

Doordat vriendinnetjes niet met me mochten spelen raakte ik bekend met de verschrikkelijke truttigheid van die tijd

Judith Hamer, oud-bewoonster

Er zijn best veel studies naar het Stokstraatkwartier gedaan, maar er is vrijwel nooit met deze oud-bewoners gesproken. Terwijl het levende geschiedenis is, hé."

Avondklok

Begin jaren 60 is het Stokstraatkwartier een bouwplaats; in het aanpalende Jekerkwartier hangen de nozems rond. Burgemeester Willem Michiels van Kessenich – onlangs werd onthuld dat hij in de oorlog een bijzonder welwillende houding aannam richting bezetter – stelt in 1961 een avondklok in: jongeren tot achttien jaar mogen na negen uur 's avonds niet meer alleen op straat. „Dat tekent de verschrikkelijke betutteling van toen." Deze jongeren laten vervolgens vogels ontsnappen uit hun kooi in het Stadspark en beer Max wordt bevrijd uit zijn kuil in datzelfde park. De politie en de brandweer zijn uren bezig om het arme dier te vangen, schrijft Bokern. Pater Castorius maakt zich intussen grote zorgen en noteert in zijn dagboek: 'De leefwijze van de jongeren past helaas niet meer binnen de traditionele kaders van het geloof.' Na de nozems en provo's komen de hippies; de happenings maken plaats voor love-ins in het Stadspark. De gemeente en de politie treden hard op tegen de 'Levende Opjekten Sjoel' in 1968, waarin naakte vrouwen te zien zijn. De Voorstanders van de Vrije Liefde komen op, net als de krakers. Die borden boven panden hangen met 'onbetaalbaar verklaarde woning' erop.

„Dit is de echte geschiedenis", verzuucht Frank Bokern. „Al die historische die dit overslaan: ik begrijp ze niet. Ik wil juist dit soort details horen. En achter die VVL zat natuurlijk ook een dieper ideaal: 'laten we in godsnaam die kerk en die ketenen eens afwerpen'. Er is in die tijd vast een hoop vrije liefde bedreven..." Dit boek krijgt wel een staartje, denkt hij: „Het grote verhaal heb ik nu verteld, maar er zijn nog veel meer anekdotes."

Het onderzoek voor zijn boek heeft de schrijver veel plezier bezorgd. „De provo's heb ik helaas gemist, maar het eind van die hele vrijheidsbeweging heb ik wel mee gekregen. Ik heb in 1969 ook 'Johnson Molenaar' lopen schreeuwen tegen de oorlog in Vietnam; 'Johnson moordenaar' mocht niet. Ik vond dat 'molenaar' echt een vondst. De krakersrellen in de Hondstraat, het Huis met de Strik; daar was ik bij, met een camera, want ik deed een fotocursus. Werd ook niet rust gelaten door de politie, haha! Ik ben verliefd op de provo's, maar

Nozems op hun brommertjes.

Als we soep maakten, dan meteen twee enorme ketels zodat de hele straat kon eten. Daar rekenden we niks voor

Mattie Brands, kastelein Crazy Pie

ook op kraker Geurt Bijnen. Humor is een krachtig wapen en dat zie je terug in dit boek."

Het boek bestaat in periode van net na de oorlog tot 1980. „Er woonden ook rijkelui in dat gebied, Bauduin met zijn vermicellifabriek, de Van Oppens, kunstenaars, studenten, en de krottenwijkbewoners. Een geweldige melange. Medio jaren 60 kwamen ook de gastarbeiders. Maastrichtenaars wilden niet meer in de fabrieken werken, gastarbeiders werden gehaald en in dezelfde mensenpakhuizen gestopt. Industrieblen leefden nog in de negentiende eeuw. Arbeiders werden opgehokt.

Alles maar om winst te maken." Hij vraagt oud-bewoners in gedachten terug te gaan naar die tijd: „Ik wil graag dat ze écht teruggaan en niet vanuit het nu reflecteren. Och, Frank, het waar zoenen elend. Getuigenissen van toen, die wil ik. Het zijn de feiten. Je kunt je haast niet voorstellen dat het zo armoedig was daar. En het is helemaal niet zo lang geleden, in 1975 was het hart van de wijk nog vergeven van de krotten. Zelfs de Grote Looiersstraat, nu de mooiste straat van de stad, telde tal van dichtgetimmerde panden. Mensen zagen op een gegeven moment de mogelijkheden, kochten de panden voor een prikkie en knapten ze op, er

kwamen subsidies. En hier kwam de PvdA in het gemeentebestuur. De vrolijke rebellen gingen dat soort posities bekleden en dan verandert er echt wat. Verlichte, vernieuwende ideeën, zij hebben de ketenen losgemaakt, de luiken open. Daarom is het ook een vrolijk boek.”

Metamorfose

Kijk wat er van café Petit Tanneur is geworden. Een luxe B&B. Voor Frank Bokern symbolisch voor de metamorfose van de hele wijk. Binnen tien jaar van krottenwijk met mensenpakhuisen tot de onbetwist mooiste buurt van de Limburgse hoofdstad. Alleen nog bereikbaar voor de zeer welgestelden. „Een reservaat voor de bevoorrechten”, noemt Bokern het. Het boek eindigt met een zonnige conclusie: 'In de vrijstaat die het Jekerkwartier in de eerste decennia na de Tweede Wereldoorlog was, is een vrolijk verzet ontstaan dat de bijl aan de wortels heeft weten te leggen van het geharnaste katholieke conservatisme.' Hij mag dan een vrolijk boek hebben geschreven, toch plaatst hij zeker ook kanttekeningen: „Bewoners van de Stokstraat vinden het jammer dat het zo'n doods buurt is geworden. Bewoners van het Jekerkwartier zeggen: wat jammer dat de diversiteit is verdwenen, wat jammer dat het een buurt voor de rijken is geworden.”

De respons die hij krijgt is „waanzinlijk. Ik denk dat tweeduizend mensen me, na *Crapaud*, hebben benaderd, vooral via de mail. Er is een schreeuende behoefte onder Maastrichtenaars om hun stad te leren begrijpen. Ik word er niet rijk van, maar van *Crapaud* zijn inmiddels bijna 10.000 exemplaren verkocht; van *Jekerkwartier* nu al 1200. Het gaat heel erg hard. Er is behoefte aan duiding en ook aan feiten. Aan context, man en paard noemen. Dat waarderen mijn lezers zo aan mijn boeken.”

Loden geschiedenis

Als hij al een organisatie beschuldigt is het wel de gemeente. „Die het allemaal heeft laten gebeuren. Maastricht heeft een loden geschiedenis als het gaat om het huisvestingsbeleid. Terwijl de stad al in 1840 uit zijn voegen barst, is de gemeente pas in 1950 gaan bouwen. Het is schokkend dat het gemeentebestuur er al die tijd vanuit is gegaan dat het gigantische woningtekort

Natuurlijk deed ik mee aan happenings, dat deed iedereen. Maar als de politie kwam, gingen we meestal snel terug naar het café. We waren echte Maastrichtse provo's: het moest wel gezellig blijven

Lou Mirrer, provo

traditioneel bij Maastricht hoorde. Maar ik moet ook zeggen: uiteindelijk heeft het wel geïnvesteerd in de revitalisatie van het Jekerkwartier; al is het dan vooral aan de randen van de buurt. De Jan van Eyck Academie en het conservatorium werden halverwege de jaren 60 gebouwd. In 1975 is geïnvesteerd in dat militair hospitaal aan de Grote Looier, Molenhof is er gekomen dankzij het Burgerlijk Armbestuur. Dat waren impulsen die de buurt wel vooruit hebben geholpen. Dan zie je ook dat mensen gaan investeren in hun panden, het wekt vertrouwen.”

Een logische vervolgstap voor de auteur zou een boek over het Boschstraatkwartier kunnen zijn. Jongeren uit die buurt, ook al een krottenwijk in de binnenstad in die tijd, kwamen met enige regelmaat meppen bij Petit Tanneur, omdat daar de 'intellectuele' jongeren zaten. Maar ook hoor je verhalen dat de politie ze ertoe aanzette en er met de armen over elkaar naar stond te kijken.” Hij denkt wel na over een dergelijk vervolg: een sociologie is nu voor hem archiefonderzoek aan het doen. „Als het materiaal zich ervoor leent, ga ik dat zeker doen.”

Unisekspak

Hij onthult een grappig detail: de Luuksbeweging van de Maastrichtse kunstenaar (en provo) Iris de Leeuw uit de tweede helft van de jaren 60 krijgt een vervolg in 2024.

Zij ontwierp het 'speespak' of 'luukspak': een unisekspak waarvan de felgekleurde mouwen en pijpen afritsbaar zijn en kunnen worden uitgewisseld, zodat de mensen er erg opvallend bijlopen. „Dat spreekt in deze tijd weer zeer tot de verbeelding. Het past in de circulaire gedachte. Het Rijksmuseum heeft de laatste Luuksbeweging als een belangrijke kunststroming tussen Cobra en popart, geef ik.” Nog een detail: in *Jekerkwartier, broedplaats van vrolijk verzet* komt de lezer op enig moment Ben en Josefien Bokern tegen. Zij bezoeken vanuit Nazareth de Citykerk met zijn oecumenische diensten in de binnenstad en breken met het rooms-katholicisme. „Dat zijn mijn ouders... In elk boek probeer ik mijn familie op te voeren. En dat is tot nu steeds gelukt.”

REAGEREN?
anneles.hendriks@delimburger.nl

Spaanse gasarbeiders op het station.

Niet dat iemand in die buurt ooit de behoefte had om de politie te bellen.

Judith Hamer, oud-bewoonster